

Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin Gül-i Sadberk'i İkinci Edisyonu Üzerine Bazı Mülâhazalar

Öz: Türk İslam Edebiyatı'nda Hz. Peygamber'in hayatı farklı yönleriyle işlenmiş ve bunun sonucunda ortaya çıkan yeni türlerde birçok eser yazılmıştır. Edebiyatımızdaki bu türlerden biri de "yüz yapraklı gül" manasına gelen ve Hz. Peygamber'in yüz mucizesini ele alan "Gül-i Sadberk"'tir. Anadolu ve Rumeli Kazaskeri olarak tanınan Bostanzâde Yahyâ Efendi kaleme aldığı bu eserin iki kez edisyonunu yapmış, ilk edisyonu Genç Osman'a, ikinci edisyonu da IV. Murad'a ithaf etmiştir. Müellifin ikinci edisyonu oluştururken eser üzerinde büyük değişiklikler yaptığı görülmüştür. Eser üzerinde yapılan bu değişikliklerin sebebi müellifin yeni padişaha daha kâmil bir eser sunma isteğidir. Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin Gül-i Sadberk'te yaptığı değişiklikleri ele alan bir çalışma şimdiye kadar yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı eserin metnindeki tüm değişikliklerin saptanması ve bunun ikinci edisyona nasıl yansıdığıнын ortaya konmasıdır. Bu makalede eserin ikinci edisyonunun yapılma sebebi ortaya konulmuş, metinden örneklerle iki edisyon arasındaki temel farklılıklar gösterilmiş ve müellifin yeni edisyonu oluştururken yapmış olduğu tüm değişiklikler tespit edilerek sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Siyer-i Nebî, Bostanzâde Yahyâ Efendi, Gül-i Sadberk, İkinci Edisyon.

Özlem

DEMİR*

Some Thoughts on the Second Edition of Bostanzâde Yahyâ Efendi's Gul-i Sadberk

Abstract: The life of the Hz. Prophet has been studied in different aspects in Turkish Islamic Literature and as a result, many works have been written in new genres. One of these types is the meaning of "hundred petal rose" and it is "Gul-i Sadberk" which deals with the hundred miracles of the Hz. Prophet. Bostanzâde Yahyâ Efendi, known as Anatolian and Rumelia Kazasker, published two editions of this work, dedicate the first edition to Young Osman and the second edition to IV. Murad. It was observed that the author made major changes to the work while creating the second edition. The reason for these changes made on the work is the author's desire to present a more complete work to the new sultan. A study examining the changes made by Bostanzâde Yahyâ Efendi in Gul-i Sadberk has not been done so far. The aim of this study is to determine all the changes in the text of the work and to reveal how these are reflected in the second edition. In this article the reason for the second edition of the work is revealed, the main differences between the two editions are shown with examples from the text, and all the changes made by the author while creating the new edition are identified and listed.

Keywords: Turkish Islamic Literature, Siyar-i Nabî, Bostanzâde Yahyâ Efendi, Gul-i Sadberk, Two Copyright.

Giriş

XVII. yüzyılın âlim ve devlet adamlarından Kazasker Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin (ö. 1049/1639) eserlerinden biri de Hz. Peygamber'in yüz mucizesini anlattığı *Gül-i Sadberk*'tir.¹

Bilindiği gibi Türk İslam Edebiyatı'nda “yüz hadis, yüz beyit, yüz gazel” gibi yüz sayısı esas alınarak farklı konularda hazırlanan eserlere *Gül-i Sadberk* denilmektedir.² Bostanzâde Yahyâ Efendi ise *Gül-i Sadberk* ismini verdiği eserinde Hz. Peygamber'in yüz mucizesini ele almıştır.

Eserin Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, 3386; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, 3390; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmâil Efendi, 368; Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Selim Ağa, 842; Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, 360; Râşid Efendi Kütüphanesi, 114; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi Kitapları, 1207 olmak üzere yedi nüshası tespit edilmiştir. Genç Osman'a (ö. 1031/1622) ithaf edilen ve müellif hattı olan eserin ilk edisyonu Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, 3386 numaralı nüshadır. Eserin iki edisyonu da farklı iki beyitle başlamakta; Allah'ın büyüklüğü, yaratıcılığı, kainatın güzellikleri ve sebep-i telifin de yer aldığı uzun bir mukaddime yer almaktadır. Burada ayrıca münâcât, na't, dönemin padişahına övgüden sonra yüz mucizenin anlatılmasına geçilmektedir. Eser, hâtıme kısmı ve müellifin kendisine ait iki beyitlik bir şiiriyle tamamlanmaktadır. Sadece ilk edisyonun sonunda bulunan kayıtta Bostanzâde Yahyâ Efendi, eseri İstanbul kadılığından ayrıldığı dönemde 1315/1630 yılında, on beş gün gibi kısa bir zamanda yazdığını belirtmektedir.

Eserin ikinci edisyonunun ise birçok nüshası bulunmaktadır. Müellif IV. Murad (ö. 1049/1640) zamanında, birinci edisyona eklemeler ve çıkarmalar yaparak eseri yeniden yazmış, bunu yaparken de mucizelerin sırasını değiştirmiş, ikinci edisyonda esere “Mu'cize-i bisyâr şüden-i âb-ı çâh-ı Hudeybiye bâ-teveccüh-i hayrül-beriyeye 'aleyhi's-salâtu ve't-tahiyye” başlığı ile bir mucize daha

---

¹ Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'u'l-fuzalâ*, nşr. Ramazan Ekinci (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018), 1/287; Uşşâkizâde İbrâhim Hasîb Efendi, *Zeyl-i Şakâ'ik*, nşr. Ramazan Ekinci (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017), 248; Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, nşr. Nuri Akbayar (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), 5/1672; Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri* (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016), 1/265; Mustafa Çağrırcı, “Bostanzâde Yahyâ Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları,1992), 6/311-313.

² Gül-i Sadberk türü hakkında bilgi için bk. İ. Çetin Derdiyok, “Gül-i Sad-berk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 14/225-226.

eklemiştir.

Gül-i Sadberk yazıldığı dönemin dil hususiyetlerini taşımaktadır. Müellif münâcât ve na't bölümlerinde sade, geri kalan bölümlerde ise sanatlı bir dil kullanmıştır. Eseri güzel bir nesr-i müsecca' örneği olarak değerlendirmek mümkündür. Burada müellifin sanat göstermek için nadir kullanılan kelimeler ve ifadelerle uzun zincirleme isim tamlamalarına sıkça başvurduğu görülmektedir. Eserin bu yönü müellifin ilmî seviyesini ve edebî yeteneğini göstermesi açısından ehemmiyet arz etmektedir. Metinde Arapça, Farsça, Türkçe şiirler, mısralar, kelâm-ı kibarlar ile müellifin kendi şiirleri "li-münşî'ihî ve li-münşî'ihî'l-fakîr" başlığı altında işaretlenmiştir. Büyük bir kısmı mensur olmakla birlikte yer yer sade bir dille ve aruzun kısa kalıplarıyla yazılmış çoğunlukla yarım ve tam kafiye kullanılmış manzum kısımlar vardır. Eserde mucizeler anlatılırken âyet ve hadislerden hem iktibas hem de bunlara telmihlere başvurulmuş, konular işlenirken yeri geldikçe temel eserler ve büyük İslam âlimleri kaynak olarak zikredilmiştir.

Gül-i Sadberk üzerinde önce tarafımızdan yüksek lisans tezi ve Ferudun Hakan Özkan da doktora tezi hazırlamıştır.³ Özkan'ın eseri tanıttığı bir makalesi de yayımlanmıştır.⁴

Demir'in yüksek lisans tezi Bostanzâde Yahyâ Efendî'nin hayatı ve eserlerini, *Gül-i Sadberk*'in nüshalarını ve transkripsiyonlu metnini içermektedir. Ancak araştırmacı eserin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi Kitapları, 1207 numaralı nüshasına erişemediğinden altı nüshadan yararlanmıştı. Bu çalışmada müellifin ikinci edisyonunun Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, 360 numaralı nüshası, fevâid kaydındaki müstensihin notunda eserin aslından tebyiz edildiği belirtildiğinden zemin nüsha kabul edilmiştir. İkinci edisyonun bütün nüshalarının kendi içlerinde edisyon kritikleri yapılmış ve ortaya çıkan metinle ilk edisyonun müellif hattı olan nüshasının edisyon kritiği yapılarak metin inşâ etme yolu tercih edilmiştir. Böylece eserin iki edisyonu da değerlendirilmiştir. Bu çalışmada mucizelerin özetleri, eserin dil özelliklerinin detaylı incelenmesi, Farsça şiirlerin Türkçe tercümesi bulunmamakla birlikte metinde geçen âyet ve hadislerin kaynağı ile Türkçe tercümeleleri dipnotlarda gösterilmiştir.

Özkan'ın tezi üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Bostanzâde Yahyâ

---

³ Özlem Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendî ve Gül-i Sadberk'i* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010); Ferudun Hakan Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berk (İnceleme-Tenkitli Metin)* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011).

⁴ Ferudun Hakan Özkan, "Bostanzâde Yahyâ ve Gül-i Sadberk'i", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7/3 (Yaz 2012), 2079-2104.

Efendi'nin ailesi, hayatı, eserleri ve kişiliği ele alınmış; incelemelerin yer aldığı ikinci bölümde eserin özetine, ana çizgileriyle mucizelerin tahliline, dil ve anlatım özelliklerine; üçüncü bölümde ise eserin transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.

Özkan'ın tezinde dikkat çeken hususlar şöyle sıralanabilir. Öncelikle, ikinci bölümde yüz mucizenin anlatıldığı kısmı günümüz Türkçesine çevirerek başarılı bir şekilde özetlemiştir.⁵ Yine ikinci bölümde idrâk edilmişleri bakımından mucizeleri hissi, haberi ve akli; amaçları bakımından da hidâyet, yardım ve helâk mucizeleri olarak gruplara ayırmış, yüz mucizeyi bu kategorilere göre listelemiştir.⁶ Özkan, metinde geçen Türkçe, Arapça ve Farsça deyimleri; eserin imlâ özelliklerini, eserin metninde yer alan manzumeleri ve edebî sanatları metinden bolca örnekler vererek işlemiş, yer yer tablolardan da yararlanmıştır.⁷ Buna karşın *Gül-i Sadberk*'in temel kaynağı mahiyetindeki âyet ve hadisler mevzuu detaylı bir incelemeye tâbi tutulmamış, metinden hiçbir örnek verilmeden konuya birkaç cümleyle değinilmiştir.⁸ Özkan eserin yedi nüshasının tavsifini yaparak ilk edisyon olan müellif hattıyla diğer nüshaları karşılaştırıp eserin nüsha şeceresini tablo halinde göstermiştir. Eserin edisyon kritiği yapılırken sadece ikinci edisyonda aynı koldan gelen Râşid Efendi Kütüphanesi, 114; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, 3390 ve Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Selim Ağa, 842 nüshaları kullanılmıştır. Özkan, Hacı Selim Ağa, 842 numaralı nüshanın müstensihinin Şabanzâde Mehmed Muhteşem olabileceğini varsayarak bu nüshayı zemin nüsha olarak kabul etmiştir.⁹ Nüshanın fevâid kaydındaki müstensih notunda aslından tebyiz edildiği belirtilmesine rağmen Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, 360 numaralı nüshanın edisyon kritikte zemin nüshalardan kabul edilmemesi dikkat çekicidir. Özkan eserin metnini kurarken de âyet ve hadislerin, Arapça ve Farsça manzume ve uzun cümlelerin Türkçe karşılıklarını vermiş; sadece âyet-i kerîmelerin kaynağını göstermiştir.

Özkan'ın Bostanzâde ailesi, Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin hayatı ve eserleri, *Gül-i Sadberk*'in genel özelliklerini esas alan makalesi ise doktora tezinden üretilmiş olup tezin özeti niteliğindedir. Makalede *Gül-i Sadberk*'in dil hususiyetleri üzerinde özellikle durulmuş ve eserin bu yönü metinden örneklerle açıklanmıştır.

Sonuç olarak, *Gül-i Sadberk* üzerinde yapılan doktora ve yüksek lisans tez

---

⁵ Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg*, 25-71.

⁶ Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg*, 79-86.

⁷ Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg*, 89-149.

⁸ Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg*, 124.

⁹ Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg*, 105.

çalışmalarının birbirini tamamladığı görülmektedir.

Bu makale ise *Gül-i Sadberk*'in ikinci edisyonunun yazılma sebebini tespit etmeyi, eserin metninden örneklerle ikinci edisyonunu ortaya koymayı ve müellifin ikinci edisyonu yazarken uyguladığı yöntemleri teşhis etmeyi amaçlamaktadır. Makalede eserin literatür değerlendirmesinin yer aldığı girişin ardından *Gül-i Sadberk*'in ikinci defa kaleme alınmasının sebebi üzerinde durulmuştur. Ayrıca eserin metninden örneklerle iki edisyonu arasındaki farklar ve müellifin ikinci edisyonu oluştururken ilk metinde yaptığı değişiklikler ortaya konmuştur.

Makalenin yazımında ana kaynak *Gül-i Sadberk* olmakla birlikte yeri geldikçe klasik ve modern kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Bu makalenin hedefi *Gül-i Sadberk* üzerinde çalışılmamış yönleri ortaya koyup literatüre katkı sağlamaktır.

1. *Gül-i Sadberk*'in İkinci Edisyonunun Sebebi

Tespit edebildiğimiz kadarıyla müellifin eserini ikinci defa ele almasının sebebi, ilk edisyonu kısa bir süre içerisinde aceleyle yazmasıdır. İlk edisyonda, eserin sonunda 160b'nin sonu ve 161a'nın başında "lillâhi'l-hamd ki destyârî-i aklâm ile erkâm-ı mu'cizât-ı efdal-i rusûl-i kirâm nihâyete irûp bu kitâb-ı 'anberîn-fâm-ı miskiyyetü'l-hitâm resîde-i itmâm olup teyessür-i müyessirü'l-umûr ile müyesser ve bir iki haftada muharrer oldı" ifadeleriyle¹⁰ müellif eseri bir iki hafta gibi kısa bir sürede tamamladığını belirtmektedir.

İkinci edisyonda 196a'da "resîde-i itmâm" yerine "resîde-i ihtitâm", "bir iki haftada" yerine ise "'acele ile" ifadeleri yer almaktadır.¹¹ Bu ifadelerden çıkarılacak sonuç şu olabilir: Müellif bu eseri bir iki hafta gibi kısa bir sürede telif edip dönemin padişahı Genç Osman'a; Genç Osman'ın yeniçeriler tarafından şehit edilmesi üzerine de yeniden ele alarak geliştirdiği eserini yeni padişah IV. Murad'a daha güzel bir hüviyette sunmak istemiş olmalıdır.

Kanaatimizce ilk edisyonda "bir iki hafta" şeklinde belirli bir zaman diliminden bahsedilirken ikinci edisyonda "acele ile" yazdığının söylenmesi tevazu kaynaklı olabileceği gibi eserdeki eksiklerin hoş görülmesini temin için de olabilir.

2. *Gül-i Sadberk*'in İki Edisyonu Arasındaki Temel Farklılıklar

¹⁰ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk*'i, 683-684.

¹¹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk*'i, 683-684.

Bu kısımda farklar, *Gül-i Sadberk*'in her iki edisyonunun birer nüshası üzerinden gösterilecektir. Bunlar ilk edisyon için müellif hattı olan Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, 3386 (M) nüshası; ikinci edisyon için eserin aslından tebyiz edilmiş olan Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, 360 (E) nüshasıdır.

Gül-i Sadberk'in iki edisyonu arasındaki farklar, eserin başından itibaren görülmektedir.¹² İlk edisyonun başında yer alan şiir müellif tarafından ikinci edisyonda tamamen değiştirilmiştir, ayrıca ilk edisyonun başında “besmele” bulunmamaktadır. Birinci edisyon aşağıdaki şiirle başlarken;

Ey mu'cize-bahş-i enbiyâ-i kirâm

Ey mevcûd-i ma'dûm-i hâlık'ul-enâm

Sensin iden eşyâya feyz-i cûd

Hep sanadur kamu rûkû'-le sücûd

İkinci edisyonda şiir şu şekildedir:

Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm

Ey mu'cize-bahş-i enbiyâ-i kümmel

Ey kâm-revâ-yı her Nebiyy-i mürsel

Eşyâya ifâza-i kerem sendendür

Ey sun'ına her varak kitâb-ı mücmel

Kanaatimizce müellifin eserin en başında böyle bir değişikliğe gitmesi, ikinci edisyonun birinci edisyondan farklı olmasını istediğini ve eserde köklü değişiklikler yapacağını göstermektedir.

Birinci edisyonda dönemin padişahının övüldüğü kısımda padişahın ismi Osmân,¹³ ikinci edisyonda bulunan aşağıdaki şiirde ise Murâd olarak zikredilmiştir:

Şeh-i Murâd Hân ibn Ahmed Hân

¹² Özkan eser üzerinde yapmış olduğu doktora tezinde iki edisyon arasındaki birkaç farka değinmiştir fakat verdiği örnekler ve yaptığı tespitler yeterli görülmemektedir. bk. Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg*, 163-169.

¹³ Bostanzâde Yahyâ Efendi, *Gül-i Sadberk* (İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, 3386), 10a.

Hüsrev-i dehr server-i zî-şân

İbn Sultân Muhammed bin Murâd

*İbn Sultân Selîm-i pâk-nejâd*¹⁴

İlk edisyonun sonunda yer alan ve tamamı Arapça olan müellif kaydı sadece M'de bulunmaktadır. Müellif burada eserin tamamlandığını belirterek kendi ismini zikretmiş, Hz. Peygamber'e "salâtüselâm" getirmiştir. Hemen akabinde Hz. Peygamber'e yazdığı na'ta yer vermiş, en sonda eseri yazdığı tarihi ve yeri belirterek dönemin padişahına "dua" ile sözlerini tamamlamıştır.¹⁵

İki edisyon arasındaki en büyük fark, mi'rac mucizesinin işlendiği bölümde görülmektedir. Mi'rac bahsi işlenirken ekleme ve çıkarmalar yapılmış, cümleler ve konunun sıralaması tamamen değiştirilmiştir. Müellifin ikinci edisyonda "bihterîn-i mu'cizât" olarak nitelediği mi'rac bahsini daha geniş işlemiştir. Konu başlığı M 10b'de "Der beyân-ı mi'râc-ı cismânî ve teşrîf-i hacle-hâne-i âsmânî" iken E 10b'de "Mu'cize-i mi'râc-ı cismânî ve reften-i der-hacle-hâne-i âsmânî" şeklindedir. Mi'rac mucizesiyle ilgili yerin geneline bakıldığında müellifin mensur bölümleri tamamen değiştirdiği ve aynı konuyu farklı cümlelerle ifade ettiği görülmektedir. Manzum kısımlarda ise ikinci edisyona 2 Türkçe,¹⁶ 1 Arapça,¹⁷ gerisi Farsça olmak üzere 29 beyit eklendiği;¹⁸ ilk edisyondaki 12 Türkçe,¹⁹ 3 Arapça,²⁰ gerisi Farsça olmak üzere 21 beytin çıkarıldığı;²¹ ilk edisyondaki 6 Türkçe,²² gerisi Farsça olmak üzere 26 beytin metindeki yerlerinin değiştirildiği;²³ ikinci edisyona ilk edisyonda bulunmayan 21 Farsça mısranın eklendiği²⁴ ve 1 Farsça mısranın da metindeki yerinin değiştirildiği²⁵ görülmektedir. Bu durum eseri yeniden tanzim ederek daha

---

¹⁴ Bostanzâde Yahyâ Efendi, *Gül-i Sadberk* (İstanbul: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, 360), 10a.

¹⁵ Bostanzâde Yahyâ Efendi, *Gül-i Sadberk* (Ayasofya, 3386), 161a-161b.

¹⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 105.

¹⁷ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 112.

¹⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 101, 102, 103, 107, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 124, 127, 128, 129, 130, 131.

¹⁹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 105, 124-125.

²⁰ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 123.

²¹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 98, 101, 103, 110, 133.

²² Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 104, 106-107.

²³ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 100, 104, 108, 112, 114, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 127.

²⁴ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 102, 107, 109, 111, 113, 116, 117, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 132.

²⁵ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 98.

güzel bir şekilde yeni padişaha sunmak isteyen müellifin Farsça bilgisini daha iyi sergilemek istediğini hatıra getirmektedir. Bunun yanı sıra Hz. Peygamber'in buraka binip Ümmü Hânî'nin (ö. 50/670'ten sonra) evine gelmesinin anlatıldığı bölümde M'de 11a'nın sonu ve 11b'nin başında bulunan Türkçe 9 beytin ikinci edisyona konulmaması dikkat çekicidir. Müellif bunun yerine eserini Farsça beyitlerle süslemeyi tercih etmiş görünmektedir.²⁶

Müellif mi'rac bahsinde mi'racın gerçekleştiği zaman ve mekân, meleklerin yeryüzüne inmesi, Hz. Peygamber ile Cebrâil arasında geçen konuşmalar, isrâ ve mi'racın mahiyeti, Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerin ruhlarına namaz kıldırması, burakın vasıfları ve fizikî özellikleri, Hz. Peygamber'in mi'rac gecesindeki konumu ve melekler tarafından karşılanması, göğün yedi tabakasında yaşananlar, sidre, refref, Hz. Peygamber'in kâbe kavseyne erişmesi ve burada zuhur eden hadiseler, Hz. Peygamber'in Ümmü Hânî'nin evine dönüşü yolunda yaşadıklarını işlemiştir. Konular işlenirken başlıklar ve muhteva aynı kalmakla birlikte müellif, ikinci edisyonda cümleleri genişleterek ve değiştirerek mi'rac mucizesini adeta yeniden yazmıştır.

3. *Gül-i Sadberk*'in İkinci Edisyonu Oluşturulurken Yapılan Değişiklikler

Eser üzerinde yaptığımız incelemelerde, müellifin eseri iki kez edisyon ettiğini gösteren dört temel husus tespit etmiş bulunmaktayız:²⁷ Birincisi kaynak gösterilerek eserin muhteva açısından zenginleştirilmesi; ikincisi mucizelerin isimlerinde ve sıralamasındaki değişiklikler; üçüncüsü cümlelerdeki üslup değişiklikleri ve dördüncüsü de manzumelerdeki değişiklikler.

3.1. Eseri Muhteva Yönünden Zenginleştiren Değişiklikler

1. Müellif eserin ikinci edisyonunda bazı kısımlara âyet ve hadisler ile âlimlerin ve eserlerin isimlerini ekleyerek metni kaynak bakımından zenginleştirmek istemiştir. Bu hususta tespit edebildiğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

a. Mi'rac mucizesinin başında konuya giriş yaparken M 10b'de "tafsîl-i mi'râc kütüb-i müteaddidede bugüne idrâc olunmuşdur ki" şeklinde genel bir ifade kullanan müellif, E 11a'da ise "ba'z-ı e'imme şehr-i Rebî'ül-âhirde İmâm Nevevî ve İmâm Kurtubî şehr-i Receb'de olmaga zâhib olmuşlardur" şeklinde

²⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 124-125.

²⁷ Eserin iki edisyonundaki bütün farklılıklar eser üzerinde hazırlamış olduğumuz yüksek lisans tezinde gösterildiği için bu çalışmanın genelinde sadece belirttiğimiz hususlara dikkat çekilecektir.

ve farklı görüşlerin kaynaklarını belirterek aktarmıştır.²⁸

b. M'de mî'racda göğün tabakalarında yaşananların anlatıldığı kısımda, 13a'da sadece Hz. Peygamber'in göğün tabakalarında sırasıyla Hz. Âdem, Hz. Yahyâ, Hz. İsbâ, Hz. Yûsuf, Hz. İdrîs, Hz. Hârûn, Hz. Mûsâ ve Hz. İbrâhim'in isimleri zikredilirken E'de bu konu 14a-16a arasında daha detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Müellif mî'rac bahsinde önemli bir yer teşkil eden bu kısım daha geniş işleyerek konunun önemini vurgulamak istemiştir.²⁹

c. E 30b'den itibaren "Nükte-i latîfe der-Medîne-i Münevvere ve Mekke-i şerîfe" başlığı altında işlenen bölümde Mekke ve Medine'nin fazileti belirtilirken bazı imamların ve âlimlerin bu konudaki fikirlerine yer verilmiştir. Kâdî İyâz (ö. 544/1149) ve İmam Mâlik'in (ö. 179/795) Hz. Peygamber'in medfun olduğu ve hicret ettiği yer olması sebebiyle Medine'yi; İmâm-ı Âzam (ö. 150/767), İmam Şâfiî (ö. 204/820) ve Lokmân³⁰ bin Hanbel'in (ö. 241/855) ise Hz. Âdem'in tavafi, Hz. Peygamber'in doğumu, Hz. İbrâhim ve Hz. İsmâil'in burada bulunması hasebiyle Mekke'yi daha faziletli kabul ettiğini belirten müellif, bu görüşü İbn Abbâs'tan (ö. 68/687-688) rivayet edilen bir hadisle güçlendirmek istemiştir ki bu bölüm birinci edisyonda bulunmamaktadır.³¹

d. Hz. Peygamber'in Mûte Gazvesi'nde sancağı taşıyıp şehit olacak üç sahâbeyi bildirdiği "Mu'cize-i ta'yîn-i şehâdet-i ba'z-ı ashâb der-teslîm-i livâ-yı nusret-intisâb" başlıklı 8. mucizeyi işlerken E 38b'de el-Fetih 48/1 âyetini eklemiştir.³²

e. Hz. Peygamber'in hanımlarından birinin hânesinde ashâb-ı Suffe'ye bir kâse sût ikram etmesinin ve herkes içtikten sonra dahi bu sûtün hiç eksilmemesinin anlatıldığı "Mu'cize-i işbâ'-i Resûl-i mutâ'" başlıklı 10. mucizeye E 46b'de İmâm-ı Sa'lebî'nin (ö. 427/1035) Neml sûresinin tefsirinde geçen Hz. Süleyman ile kanaatkâr bülbül kıssası eklenmiştir ki bu kısım da birinci edisyonda bulunmamaktadır.³³

f. Vedâ haccındayken dilsiz bir çocuğun konuşabilmesi için Hz. Peygamber'den yardım istenmesi ve onun teşebbüsüyle çocuğun konuşarak peygamberliğini tasdik etmesinin işlendiği "Mu'cize-i intâk-ı ahres-i gabî ve güftâr-ı sabî" başlıklı 14. mucizede, E 55a'da "Şifâ nâm kitâb-ı belâgat-encâmında rakamzede-i hâme-i 'anberîn-fâm itmîşdür" ifadesiyle Kâdî İyâz'ın bu mucizeyi *Şifâ*

²⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 98.

²⁹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 110-115.

³⁰ Müellifin burada Ahmed b. Hanbel'i kastettiğini düşünerek onun vefat tarihini vermiş bulunmaktayız.

³¹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 167-168.

³² Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 192.

³³ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 218.

adlı kitabında naklettiği belirtilerek eser kaynak yönünden zenginleştirilmiştir.³⁴

g. Câbir bin Abdullah'ın (ö. 78/697) kötü huylu bir yahudiden hurma borç alması ve kuraklık sebebiyle borcunu ödeyememesi, yahudinin borcunu ödemesi için ona mühlet vermemesinden sonra Câbir'in Hz. Peygamber'e müracaat etmesi, bunun sonucunda Hz. Peygamber'in mucizesi olarak onun kurak tarlasının bereketlenmesi ve Câbir bin Abdullah'ın da borcunu ödemesi konulu "Mu'cize-i izdiyâd-ı hurmâ-yı medyûn be-du'â-yı Hazret-i nübüvvet-makrûn" başlıklı 15. mucizede, E 58a'nın ortalarında bulunan "nesir" ibaresinden konunun sonuna kadarki kısım M'de bulunmamaktadır. Müellif eklediği bu kısımda Allah'a niyazda bulunup Hz. Peygamber'i övdüğü Türkçe ve Farsça beyitlerle konuya bir ahenk kazandırmış, konuyu işlerken de Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olduğunu belirten "lî-ma'allâh" hadisi ve nankör kâfirlerin azaba düşer olacağını belirten el-Enbiyâ 21/107, el-Fetih 48/6 ve el-Burûc 85/12 âyetleriyle, Allah'ın rahmetinden ümit kesmemeyi öğütleyen ez-Zümer 39/53 âyetini de delil göstererek eseri kaynak açısından geliştirmiştir.³⁵

h. Hz. Peygamber'in peygamberliğini sorgulayan yahudilerin isteği üzerine kendi kavimlerinden üç yüz sene evvel vefat etmiş olan Yûsuf b. Ka'b isimli birini diriltmesinin işlendiği E 76b'de "Mu'cize-i zîsten-i yekî ez-mürdegân der-inkâr-ı kûr-dilân" başlıklı 28. mucizeye müellif, E 80a'da Hz. Peygamber'in Hz. Âdem su ve çamur arasındayken nebî olduğunu belirten hadîs-i şerifi eklemiştir.³⁶

i. Hz. Peygamber'in Hz. Ali (ö. 40/661) ve Zübeyr b. Avvâm'ın (ö. 36/656) savaşacaklarını önceden bildirmesi ve sözlerinin gerçekleşmesini konu alan E 104a'da "Mu'cize-i zuhûr-i kelâm-ı seyidü'l-enâm der-muhârebe ve muşkâtele-i Hazret-i 'Alî bâ-Zübeyr bin 'Avvâm" başlıklı 46. mucizeyle ilgili olarak müellif, E 105a'nın başında yer alan fesadın karada ve denizde zuhur edeceğini bildiren er-Rûm 30/41 âyetini eklemiştir.³⁷

j. Ebû Cehil'in (ö. 2/624) evinin önüne derin bir hendek kazıp Hz. Peygamber'in buraya düşmesi için tuzak kurması ve kurduğu tuzağa kendisinin düşmesinin anlatıldığı E 146a'da "Mu'cize-i âgâhî-i Hazret ez-hîle-i Ebû Cehil-i dalâlet-fitrat" başlıklı 70. mucizeyle ilgili olarak E 148a'nın sonuna müellif, el-Ankebût

³⁴ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 250.

³⁵ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 260-262.

³⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 339.

³⁷ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 426.

29/65 âyetini eklemiştir.³⁸

k. Ebû Cehil'in Hz. Peygamber Kâbe'de ibadet ederken onun başını ayağının altına almak için tuzak kurması ve bu tuzağın bozulmasını anlatan, E 148b'de "Mu'cize-i redd-i fesâd-ı Ebî Cehil-i nâdân bâ-melâ'ike-i âsmân" başlıklı 71. mucizenin sonunda, E 149b'de müellif, bazı tefsir kitaplarında da Ebû Cehil'in Hz. Peygamber'e taş atmak isterken taşların eline yapıştığının ve elinin kurduğunun yer aldığını belirtmiş, konuyu işlerken de Yâsîn 36/8 âyetinin Ebû Cehil hakkında nâzil olduğunu eklemiştir ki konunun işlendiği bu kısım ilk edisyonda bulunmamaktadır.³⁹

l. İki edisyon arasındaki en büyük farklardan biri, yahudi Lebîd bin A'sam'ın Hz. Peygamber'in tararken dökülen saçlarına on bir düğüm atıp Mescid-i Dirâr yakınındaki bir kuyuya atarak Hz. Peygamber'e büyü yapması, Hz. Peygamber'in duasının kabul olmasıyla bu kuyuya gidilerek saçının çıkarılması, Cebrâil'in öğrettiği dua okunduğunda düğümlerin açılması ve büyü'nün bozulması konulu, E 160b'de 79. mucize olarak zikredilen "Mu'cize-i âgâhî-i Hazret-i risâlet zi-sihr-i a'dâ-yı dalâlet-menkabet" başlıklı mucizede görülmektedir. E 160b'de 14. satırdan başlayıp 161a 10. satıra kadar devam eden bu bölüm ilk edisyonda yer almamaktadır. Burada sihrin varlığı ve peygamberlere isabet edip etmeyeceği işlenmiş, konu işlenirken de büyüden bahseden el-Bakara 2/102 ve el-Felak 113/4 âyetleri iktibas edilip delil olarak gösterilmiştir. Bu bölümde de müellif konuyu ilmî açıdan zenginleştirmiştir.⁴⁰ Aynı mucizenin devamında müellif, E 162a'nın başından konunun sonuna kadar Kâdî İyâz'ın *Şifâ fi Hukûki'l-Mustafâ* isimli eserinde Hz. Âişe'den (ö. 58/678) nakledilen Hz. Peygamber'in bu büyüü bozduğuna dair bir hadise yer vermiş, bu hadisin Buhârî'nin (ö. 256/870) *Sahîh*'inde ve İmâm Begavî'nin (ö. 516/1122) *Mesâbih*'inde nakledildiğini belirterek bu rivayetleri aktarmıştır. Hasılı müellif bu bölümün sonuna, bu hadis haricinde, Hz. Peygamber'in büyü'nün insanlara zarar vereceğinden korktuğunu belirttiği ve kendisine büyü yapılan kuyudan bahsettiği iki hadis-i şerif ile Türkçe iki beyit ekleyerek konuyu sonlandırmıştır.⁴¹

m. Hz. Peygamber'in Hudeybiye Gazvesi esnasında parmaklarından su akmasının anlatıldığı E 171b'de "Mu'cize-i cereyân-ı âb ez-fürce-i engüşt-i ân seyid-i 'âlî-cenâb u çarh-intisâb" başlıklı 85. mucizeye müellif, E 172b'nin ortalarında Yâsîn 36/34 âyetini ekleyerek konuyu desteklemiştir.⁴²

n. Hz. Peygamber'in Huneyn Gazvesi'nde yerden toprak alıp kâfirlerin

³⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendî ve Gül-i Sadberk'i*, 543.

³⁹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendî ve Gül-i Sadberk'i*, 547.

⁴⁰ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendî ve Gül-i Sadberk'i*, 579-580.

⁴¹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendî ve Gül-i Sadberk'i*, 583-584.

⁴² Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendî ve Gül-i Sadberk'i*, 615.

üzerlerine atması sonucunda onların helâk oluşunu anlatan E 187b'de "Mu'cize-i inhizâm-ı küffâr be-du'â-yı teveccüh-i seyyidü'l-ebrâr pes ez-zâhir şüden-i nev'-i inkisâr" başlıklı 95. mucizeye ise müellif, E 189b'de el-Bakara 2/251 ve el-Ahzâb 33/11 âyetlerinin arasına konunun insicâmını tamamlayacak şekilde el-İsrâ 17/46 âyetini eklemiştir.⁴³

3.2. Mucizelerin İsim ve Sıralamasındaki Değişiklikler

Müellifin eseri ikinci kez edisyon ettiğinin göstergelerinden bir diğeri de mucizelerin isimlendirilmesinde ve tasnifinde yapmış olduğu değişikliklerdir. Eserde bu hususla ilgili tespit edebildiğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

a. Hz. Peygamber'in İslam'ı kabul etmesi için Hüsrev Pervîz'e (ö. 6/628) davet mektubu göndermesi ve Hüsrev'in bu mektubu parçalaması üzerine saltanatının yıkılması için Hüsrev'e beddua etmesi, Hüsrev'in oğlu Şireveyh tarafından hançerlenerek öldürülmesi ve Hüsrev'den sonraki dönemde Emir Bâzân (ö. 10/632) zamanında Fârisîlerin İslam'ı kabul etmesi konulu E 63b'de "Mu'cize-i küşte şüden-i Pervîz-i bed-râ be-du'â-yı Hazret-i sultân-ı enbiyâ ve 'alâ âlihî ve ashâbihî'l-bereretî'l-etkiyâ" başlıklı 20. mucizede, E 67b'de 5. satırdan itibaren konunun geri kalan kısmı M 129b'de "Mu'cize-i perîşânî-i memâlik-i Pervîz-i bed-haslet bâ-du'â-yı Hazret-i risâlet" başlığı altında işlenmiştir. Müellif ilk edisyonda Hüsrev Pervîz'in ölümünü ve ölümünden sonra meydana gelen hadiseleri ayrı ayrı değerlendirirken ikinci edisyonda konuyu bütün olarak ele almıştır. Konuyu tek bir başlık altında işlemesi de doğal olarak eserde yer verilen mucizelerin sayısını değiştirmiştir.⁴⁴

b. Müellif ilk edisyonda bazı konu başlıklarını "Mu'cize-i..." şeklinde vermediği halde ikinci edisyonda "Mu'cize-i..." şeklinde vermiştir, bu da doğal olarak mucize sayısını değiştirmiştir ki eserde yüz mucize işlenmesine rağmen ilk edisyonda mucizelerin sayısı başlıklar esas alındığında yüzü bulmamaktadır. Mesela E 74a'da, 25. mucize olarak nakledilen "Mu'cize-i delâlet-i şîr-i Sefîne-râ ki bende-i ân zât-ı hatîrest", M 39b'de "Kıssa-i şîr bâ-Sefîne ki..." şeklinde isimlendirilmiştir.⁴⁵ Aynı husus E 10b'de yer alan "Mu'cize-i mi'râc-ı cismânî ve reften-i der-hacle-hâne-i âsmânî" başlıklı 1. mucize M 10b'de "Der beyân-ı mi'râc-ı cismânî ve teşrîf-i hacle-hâne-i âsmânî",⁴⁶ E 19b'deki "Mu'cize-i Hazret-i Kur'ân-ı 'Azîmü'ş-şân" başlıklı 2. mucize M 16a'da "Der i'câz-ı Hazret-

⁴³ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 664.

⁴⁴ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 293-299.

⁴⁵ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 316.

⁴⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 97.

i Kur'ân-ı 'azîmü'ş-şân",⁴⁷ E 97b'de "Mu'cize-i bedî'atü'l-âsâr der-hareket ü güftâr-ı eşcâr-ı kûh-sâr" başlıklı 42. mucize M 50a'da "Der beyân-ı mu'cize-i bedî'atü'l-âsâr ve intâk-ı eşcâr-ı kûh-sâr"⁴⁸ şeklinde isimlendirilmiştir. Müellifin bazı mucizelerin isimlerinde ise büyük değişiklik yaptığı görülmektedir. E 23a'da bulunan "Mu'cize-i def-i şerer-i âteş-i hücum-i eşirrâ'-i küffâr der-gâr-ı bâ-yâr-ı sadâkatkâr" başlıklı 4. mucize M 19b'de "Mu'cize-i gâr-ı Cebel-i Sevr,"⁴⁹ E 190a'da yer alan "Mu'cize-i güftâr-ı şütür-i a'râbî der-pîş-gâh-ı dergâh-ı Nebiyy-i 'Arabî" başlıklı 96. mucize M 153b'de "Mu'cize-i suhan-ı nâka-i hamrâ' der-pîş-i Hazret-i sultânü'l-verâ sallallâhu te'âlâ 'aleyhi ve 'alâ âlihi'n-nücebâ ve sahibih'l-etkiyâ"⁵⁰ şeklinde isimlendirilmiştir.

c. Müellif ilk edisyonda tek başlıkta işlediği bazı mucizeleri ikinci edisyonda ayrı başlıklar altında işlemeyi tercih etmiştir. E 82a'da, 29. mucize "Mu'cize-i şikâyet-i ba'îr der-meclis-i hatîr-i Nebiyy-i 'arş-mesîr", M 63b'de "Mu'cizât-ı ba'îr ü şecer ve def-i darr-ı sar'-ı püser der-hâlet-i zar' be-iltimâs-ı peder" şeklinde yer almaktadır.⁵¹ M'deki bu başlık üç mucizeyi kapsamaktadır ki bunlar E 83a'da, 30. mucize olarak zikredilen "Mu'cize-i hareket-i şecer der müşâhede-i rû-yi pâk-i Hazret-i hayrû'l-beşer"⁵², yine E 84b'de, 31. mucize olarak zikredilen "Mu'cize-i def-i darr-ı sar'-ı püser der hâlet-i sar' be-iltimâs-ı mâder" ile M 64a ve 65b'de "biri dahi" şeklinde isimlendirilen mucizelerdir.⁵³ Müellif ara başlık olarak zikrettiği mucizeleri ana başlığa çevirerek mucize sayısını yüze tamamlamak istemiştir. E 88a'da, 33. mucize olarak zikredilen "Mu'cize-i dîger der-ân neberd-i rüst-e-hîz kerd" ile aynı varakta 34. mucize olarak yer alan "Mu'cize-i kitâl-i melâ'ike-i kirâm bâ-küffâr-i li'âm" başlığında da aynı durum görülmektedir. Konu başlığı yerine M 68b'de, "mu'cize-i dîger" ifadesi yer almaktadır ki bu durum da mucize sayısını değiştirmektedir.⁵⁴

d. E 177a'da, 88. mucize olarak zikredilen Hudeybiye'de kuyu suyunun temel ihtiyaçları karşılayamayacak derecede azalması üzerine ashâbın Hz. Peygamber'den yardım istemesi, Hz. Peygamber'in de abdest alırken ağzını çalkaladığı suyun artanını kuyuya dökmesiyle kuyunun suyunun çoğalması konulu "Mu'cize-i bisyâr şüden-i âb-ı çâh-ı Hudeybiye be-teveccüh-i hayrû'l-beriyye 'aleyhi's-salâtu ve't-tahiyye" başlığıyla verilen mucize ilk edisyonda

⁴⁷ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 134.

⁴⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 401.

⁴⁹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 145.

⁵⁰ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 667.

⁵¹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 349.

⁵² Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 352.

⁵³ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 358.

⁵⁴ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 368.

bulunmamaktadır.⁵⁵ Müellif ikinci edisyona sadece bu mucizeyi eklemiştir, yukarıda bahsettiğimiz üzere birkaç mucizenin de konu başlıklarını değiştirerek mucize sayısını yüze tamamlamıştır.

Hz. Peygamber'in süt, su, yağ, et ve ekmek gibi yiyecek maddelerini bereketiyle çoğalttığına dair birçok mucize bulunmaktadır. Yine aynı şekilde E 171b'de, 85. mucize olarak zikredilen "Mu'cize-i cereyân-ı âb ez-fürce-i engüşt ân-seyyid-i 'âli-cenâb u çarh-intisâb" başlıklı mucizede de Hudeybiye Gazvesi'nde aşırı sıcağın ötürü ashâbda susuzluk peyda olması, yanlarında bulunan bir cezve suyun içine Hz. Peygamber'in elini sokması ve parmaklarından su fışkırması sonucu bu sudan bin kişinin istifade etmesi anlatılmaktadır. Aynı konuyla ilgili olarak başka bir yerde de susuzluk ortaya çıkınca, Hz. Peygamber'in bir miktar suyu ağzına alıp yutmasıyla suyun çoğalması ve yetmiş iki kişinin bu sudan istifade etmesi nakledilmektedir.⁵⁶ Kanaatimizce müellif 85. mucizede Hudeybiye'de ve başka bir seferde yaşanan susuzluktan ve Hz. Peygamber'in himmetiyle suyun bereketlenmesinden bahsetmiş, 88. mucizeyi de bu rivayetlere destek olması için nakletmiş olabilir.

Bostanzâde Yahyâ Efendi ikinci edisyonda mucizelerin yerlerinde büyük değişiklikler yapmıştır. Müellif eserin münâcât, na't, dönemin padişahına methiyeden oluşan giriş bölümü ile ilk sekiz mucizenin sıralamasında değişiklik yapmamıştır. Sekizinci mucizeden eserin sonuna kadarki kısımda birkaç yer haricinde bütün mucizelerin sıralamasını değiştirmiştir.⁵⁷ Örnek vermek gerekirse, ikinci edisyondaki dokuz ile yirminci sıradaki mucizeler ilk edisyonda 23, 83, 25, 36, 37, 9, 84, 85, 42, 43, 46 ve 47. sıradadır. Benzer durum eserin sonuna kadar görülmektedir. Müellif metin içerisindeki yerlerini değiştirirse dahi bazı mucizelerin sıralamasını korumuştur. İkinci edisyonda 29-34 arasındaki mucizeler ilk edisyonda 21-26; 62-68 arasında yer alan mucizeler 50-56; 73-78 arasında bulunan mucizeler 82-87; 96-99 arasındaki mucizeler ise 93-96 arasında gösterilmiştir. Son olarak bir fikir vermesi için eserdeki bazı mucizelerin sıralamasını göstermek gerekirse ikinci edisyondaki 83. mucize ilk edisyonda 10.; 47. mucize 20.; 89. mucize 30.; 11. mucize 40.; 62. mucize 50.; 55. mucize 60.; 20. mucize 70.; 19. mucize de 80. mucize olarak yer almaktadır.

⁵⁵ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 628-630.

⁵⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 612-618.

⁵⁷ Özkan, ilk on mucizeden sonra sıralamanın değiştiğini tespit etmiştir. bk. Özkan, *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg*, 165. Mucizelerin iki edisyondaki sıralamasına bakılınca ikinci edisyondaki dokuzuncu mucize ilk telifte 23. sırada ve onuncu mucize de 83. sırada yer almıştır. Yani sıralamadaki değişiklik sekizinci mucizeden sonra başlamıştır.

3.3. Cümlelerde Yapılan Değişiklikler

Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin eseri yeniden düzenlemek ve geliştirmek için daha önce değindiğimiz kaynak ekleme, mucizelerin yerlerini ve başlıklarını değiştirme dışında cümle çıkarma, cümle ekleme, aynı cümleyi farklı şekilde ifade etme yollarına da sıklıkla başvurduğu görülmektedir. Eserde bu tür değiştirmelerin tek tek gösterilemeyecek derecede çok olması sebebiyle fikir vermesi amacıyla birkaçını vermekle yetineceğiz.

Müellif, eserin ikinci edisyonunda ilk edisyondan sayılı miktarda ve çoğunlukla kısa cümleleri çıkarmıştır.⁵⁸ Müellifin metinden çıkardığı uzun cümlelere birkaç örnek cümle şöyledir:

“Hakkâ ki ol sultân-i velâyet-i risâlet ve fermân-fermâ-yı kışver-i nübüvvet Hazretlerinün mahâsin-i âsârı ihâta-i nitâk-ı beyândan efvân ve icâle-i kilik-ı gevher-i silk ile i'lândan bîrûndur.”⁵⁹

“Hakkâ ki mu'cizât-ı Resûl-i 'Allâm efdal-i mu'cizât-ı enbiyâ'-i kirâm idüğü muhtâc-ı tahrîk-i aklâm degüldür zât-ı mübeccelleri cümleden efdal olıcak fazîlet-i mu'cizât-ı bahse mahal olmaz.”⁶⁰

“Mazmûnı bâd-ı beşâret ile kûşeme tokınur idi Hudâyâ minnet ki kadem-i sa'âdet-tev'em ile pîş-gâh-ı hânemüz reşk-endâz-ı behişt ü İrem oldu deyu püseri 'urza-i 'arsa-i kadem-i muhterem-i Hazret-i Resûl-i mükerrerem eyleyüp...”⁶¹

Müellif, ikinci edisyonda sıklıkla yeni cümle ekleme yoluna başvurmuş olup bu durum metnin tamamında görülmektedir. Birkaç örnek cümle şöyledir:

“Nâtika-i medîh-küsterde oldenlü kudret yokdur ki deryâ-yı menâkıb-ı celiyye-i Hazretten bir katre beyânına tâkat göstere ve zebân-ı medh-serâda ol cür'et yokdur ki âftâb mahâmid-i cemîle-i nübüvvetden bir zerre imlâsına kudret bula.”⁶²

“ayıtdı bunca eyyâmdur ki vilâyet-i Şâm pâ-zede-i semend-i naks u ibrâm iken 'azl-i 'Alî ile in'izâl ve nefes-i nefsi izlâl-i muqtezâ-yı 'akl olmadugunu bedîhî-hâldur da'vâ-yı hilâfete mâni' olmadugı lâmi'dür münâsib belki vâcib budur ki katl-i 'Osmânda 'Alî de iştirâk emrine inhimâk idüp tâlib-i dem-i 'Osmân olmağ semtine insilâk eylesin bu kâra herkes mu'âvenet iderek emr-i hilâfetde ihtilâf nümâyende-i sûret-i bî'atdur deyu bu gûne mekr ü hîle ile îkâd-ı şerer-i

⁵⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 204, 208, 216, 222, 246, 248, 256, 271, 279, 303, 337, 340, 354, 359, 361, 372, 380, 388, 402, 416, 420, 536, 567, 638.

⁵⁹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 279.

⁶⁰ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 340.

⁶¹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 361.

⁶² Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*, 348.

fesâd idüp Mu'âviye dahî hilâfete tam' u ragbet üzre idi istisvâb idüp ayıtdı 'Alî zümre-i kâtilînden idüğünde irtiyâb yokdur degül ise niçün..."⁶³

"ya'ni sarsar-ı bâd-ı şedîd naks-ı temre vezîd olmayup karîb olan hadâyıkda zarar pedîd idi sâyir eşcâr-ı şâmiha vü 'âliye ve ezhâr-ı gâliye fütâde-i zahm-ı rûzgâr-ı zûr-kâr olmuş idi bereket-i makdem-i seyyid-i 'âlem ile bu nahlistâna bir vech-ile elem irişmemişdi."⁶⁴

Müellifin metne cümle eklemeyen sonra en sık başvurduğu uygulama aynı cümleyi değiştirip farklı şekilde ifade etmedir. Bununla ilgili örnekler şöyledir:

a. "lenger-i imdâd u mu'âvenet ile bahr-i hayretten halâsa himmet idüp mededkârî-i nesîm-i eltâf-ı Girdigârî ile şîr-i dilîr makâm-ı tezellül ü tevâzu'da cây-gîr olup envâ'-i temelluk ile dâmen-i Süfeyne'ye ta'alluk ve lîsân-ı hâ-ile râh-ı müstakîme delâlet idüp envâ'-i huşû' u meskenet gösterdi ve bir mikdâr önince reftâr..." (M 40b)

"makâm-ı 'özü ü niyâzda cây-gîr olup envâ'-i temelluk ile dâmen-i Süfeyneye ta'alluk idüp lenger-i imdâd u mu'âvenet ile ol merd-i garîb def'-i kürbeti için tatyîb ile dil-firîb olup girdâb-ı hayretten halâsa himmet idüp bir vech-ile inkiyâd gösterdi ki Süfeyneye i'timâd gelüp imdâd-ı şîre istinâr u i'tikâd itdi şîr önince revân ve bedreça-i râh gibi hîrâmân olup meded-kârî-i nesîm-i eltâf-ı Girdigârî muvâfık-ı hâl ü kârî olup envâ'-i huşû' u meskenet ile râh-ı müstakîme delâlet..."⁶⁵ (E 75a)

b. "Resûl-i hatîrde sâbit idüp 'urza-i 'arsa-i nübüvvet idüp sebebini istifsâra cür'et itdüm buyurdılar ki..." (M 65a)

"hatîrleri idüp eytdüm ey mazhar-ı mevhibet-i nübüvvet-i Vehhâb hakkâ ki bu emir beni ziyâde icâb eyledi hareket-i şecer gerçi 'aceb-terdür ammâ bu cümleden bu mertebe fazîlete bu şecer mazhar olup gayrısına müyesser olmamak muhayyer-i 'akl-ı beşerdür bir vech-ile nahzat u kıyâm ve âdâb-ı merâsim-i hizmet ü ziyâreti itmâm itdi ki bir recül-i kâmil-i müstahzar ancak bu mertebeye kâdir olur buyurdılar ki ey Ya'lâ bu şecer-i 'âlî..."⁶⁶ (E 84a)

c. "âftâb-ı hayât resîde-i bâm-ı memât olup şâh-bâz-ı ecel şikâr-ı sa've-i cân-ı nâ-tüvâna mahal buldı hasbe'l-vasiyye ümmîd-i zuhûr-ı nükte-i hafîyye ile cenâzesin mahall-i ma'hûda vaz' idüp ilkâ'-i sem' itdiler meger 'Abdullâh bin Mes'ûd 'Irâkdan kâdim ve vatanına 'âzim idi ol mahalle tesâdüf olup Ebû Zer idüğüne 'ârif olıcak..." (M 123a)

⁶³ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 441.

⁶⁴ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 659.

⁶⁵ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 320.

⁶⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 357.

“pes temşiyet-i vasiyyet idüp hasbe'l-vasiyye muntazır-ı nükte-i hafiiye oldılar meger 'Abdullâh bin Mes'ûd 'Irâkdan kâdim ve vatanına 'âzim idi ol mahalden güzer idüp cenâzeden haber sordı eyitdiler Ebâ Zerdür ki âftâb-ı hayâtı reside-i bâm-ı memât olup şâhbâz-ı ecel şikâr-ı sa've-i câna mahal buldı.”⁶⁷ (E 95a)

Bostanzâde Yahyâ Efendi cümleler üzerindeki bu uygulamaların dışında cümlelerin metin içerisinde yerlerini değiştirme⁶⁸ ve yeni metin ekleme⁶⁹ yollarına da başvurmuştur.⁷⁰

3.4. Mısra ve Beyitlerde Yapılan Değişiklikler

Bostanzâde Yahyâ Efendî'nin eserin ikinci edisyonunda mısra ve beyitler üzerinde de ekleme, çıkarma ve yer değiştirme başta olmak üzere farklı yollarla düzenlemeye başvurduğu görülmektedir.⁷¹ Öncelikle müellif, ikinci edisyonda ilk edisyondaki 3 Türkçe mısrayı çıkarmış;⁷² ikinci edisyona 3 Türkçe,⁷³ 2 Arapça,⁷⁴ 8 Farsça⁷⁵ mısra eklemiştir. Aynı şekilde ikinci edisyonda ilk edisyondaki 5 Arapça,⁷⁶ 8 Farsça,⁷⁷ 1 Arapça-Farsça mülemmâ,⁷⁸ gerisi Türkçe olmak üzere toplam 52 beyti çıkarmış;⁷⁹ ikinci metne 5 Arapça,⁸⁰ 17

---

⁶⁷ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 393.

⁶⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 281, 292, 301, 303, 322, 337, 345, 366, 388, 402, 408, 432, 472, 482, 487, 510, 638, 643.

⁶⁹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 260-262, 276, 282, 296-297, 471-472, 547, 579-580, 583-585.

⁷⁰ Mi'rac mucizesi metin olarak tamamen yenilendiği ve ayrı ele alındığı için bu paragrafta verilen sayfa numaraları eserin mi'rac mucizesi bahsi haricindeki bölümlerini kapsamaktadır.

⁷¹ Mi'rac mucizesi metin olarak tamamen yenilendiği ve ayrı ele alındığı için bu paragrafta verilen sayfa numaraları eserin mi'rac mucizesi bahsi haricindeki bölümlerini kapsamaktadır.

⁷² Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 292, 474, 636.

⁷³ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 151, 394, 414.

⁷⁴ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 281, 390.

⁷⁵ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 251, 292, 478, 479, 480, 507, 611, 646.

⁷⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 139, 279, 408, 581.

⁷⁷ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 221, 249, 274, 295, 306, 333, 417, 560.

⁷⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 452.

⁷⁹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 141, 142, 179, 184, 227, 260, 321, 343, 347, 439, 451, 461, 462, 473, 484, 506, 508, 606, 610, 616, 631, 659.

⁸⁰ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 199, 518, 523.

Farsça,⁸¹ gerisi Türkçe olmak üzere toplam 48 yeni beyit eklemiştir.⁸² Bostanzâde Yahyâ Efendi; beyit ekleme ve çıkarma haricinde beyitleri tamamen değiştirme,⁸³ beyitlerin mısralarının yerlerini değiştirme,⁸⁴ beytin tek mısra'ını değiştirme,⁸⁵ iki beytin yerlerini değiştirme,⁸⁶ beyitlerin metindeki yerini değiştirme,⁸⁷ hem beytin tamamını hem de metindeki yerini değiştirme⁸⁸ yollarına da başvurmuştur. Müellifin mısra ve beyitleri yeniden düzenlerken Arapça ve Farsçaya ağırlık vermesi dikkat çekmektedir.

Sonuç

Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin, eserin sonunda ifade ettiği gibi, *Gül-i Sadberk*'i çok kısa bir sürede yazması doğal olarak eserde birtakım eksikliklere sebep olmuştur. Müellif bunun farkında olduğu için esere bazı eklemeler yapmıştır. Bunlar âyet ve hadisler ile meşhur âlimlerin görüşlerinin ve bunların yer aldığı eserlerinin eklemesi şeklindedir. Müellif ayrıca mucizelerin sırasını da yeniden düzenlemiştir. Bundaki amaç ise mucize sayısını yüze tamamlamak olmalıdır ki ilk edisyonda mucize sayısı yüzü bulmamaktaydı. İlk edisyonda eserin ithaf edildiği padişahın Genç Osman, ikinci edisyonda ise IV. Murad olması da tahta çıkan yeni padişaha daha iyi bir eser sunma arzusunu göstermektedir. Müellifin metnin cümleleri ve manzumeler üzerinde yapmış olduğu değişiklikler ve yenilikler de bunu desteklemektedir.

İkinci edisyonda dikkat çeken en önemli husus mucizelerin sıralamasının değiştirilmesidir. İlk sekiz mucizeden sonra sıralamanın tamamen değiştirildiği görülmektedir. Mucizelerin konu başlıklarına baktığımızda tamamına yakını insanların duyularına hitap eden, tabiat kanunlarına aykırıymış gibi görünen hissî mucizelerden oluşmaktadır. Müellifin eserini daha dikkat çekici ve etkileyici kılmak için bu çeşit mucizelere yer vermiş olması muhtemeldir. Bununla birlikte her iki edisyonda da mucizelerin sıralamasında takip edilen usule dair bir kanaate ulaşamadık.

---

⁸¹ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 69, 151, 176, 226, 311, 331, 394, 404, 478, 483, 488, 551, 637, 664.

⁸² Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 66, 83, 84, 85, 233, 240, 303, 332, 348, 375, 423, 425, 482, 531, 544.

⁸³ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 96, 170.

⁸⁴ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 97, 244, 257, 274, 309, 443.

⁸⁵ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 190.

⁸⁶ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 206, 246, 554.

⁸⁷ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 227, 302, 343, 385, 567.

⁸⁸ Demir, *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberg'i*, 349.

Bostanzâde Yahyâ Efendi ikinci edisyonu düzenlerken metindeki cümleler, beyitler, mısralar üzerinde de tasarrufta bulunmuştur. Mi'rac mucizesinin anlatımı neredeyse tamamen değiştirilmiş, diğer mucizelerin anlatımında ise küçük değişikliklere gidilmiştir. Müellifin eseri yenileme sürecinde metni Farsça beyit ve mısralarla zenginleştirmek istediği görülmektedir. Metinden çıkarılan Türkçe manzumelerin yerini Farsça manzumelerin alması da bunu desteklemektedir.

Gül-i Sadberk zengin içeriğiyle Fars Dili ve Edebiyatı, Siyer, Hadis ve Kelâm gibi birçok ilim dalı için zengin bir kaynaktır ve üzerinde başka alanlarda da çalışmalar yapılması mümkün ve bu alanların literatürüne katkı sağlayacak değerlerde görünmektedir.

Kaynakça

- Bostanzâde Yahyâ Efendi. *Gül-i Sadberk*. İstanbul: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, 360, 1b-197a.
- Bostanzâde Yahyâ Efendi. *Gül-i Sadberk*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, 3386, 1b-161b.
- Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri*. 3 Cilt. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2016.
- Çağrı, Mustafa. "Bostanzâde Yahyâ Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/311-313. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Demir, Özlem. *Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Gül-i Sadberk'i*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Derdiyok, İ. Çetin. "Gül-i Sad-berk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 14/225-226. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Mehmed Süreyyâ. *Sicill-i Osmânî*. nşr. Nuri Akbayar. 6 Cilt. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Özkan, Ferudun Hakan. *Bostanzade Yahya Gül-i Sad-berg (İnceleme-Tenkitli Metin)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Özkan, Ferudun Hakan. "Bostanzâde Yahyâ ve Gül-i Sadberg'i". *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7/3 (Yaz 2012), 2079-2104.
- Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'u'l-fuzalâ*, nşr. Ramazan Ekinci. 4 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018.
- Uşşâkîzâde İbrâhim Hasîb Efendi, *Zeyl-i Şakâ'ik*, nşr. Ramazan Ekinci. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017.

